

* Cei 1600 de romani de la poalele Carpatilor Padurosi, care si-au pastrat inexplicabil limba si traditiile, fara scoala ori biserica, au devenit «obiect» de studiu pentru cercetatori si profesori universitari * La doi ani dupa ce GAZETA de Maramures a ajuns in zona, comunitatea din Poroscovo este miezul unei dispute stiintifice, in care unii afirma, fara dovezi, ca ar «tigani albi», altii romani, iar altii o etnie combinata * ªocanta insula a romanilor va fi subiectul unor cercetari de amploare.

In urma cu doi ani, GAZETA de Maramures prezenta povestea incredibila a unei comunitatii de romani care traieste la 200 de kilometri de Sighet, la granita vechiului Comitat al Maramuresului. 1600 de oameni si-au pastrat miraculos limba si traditiile, fara scoala, biserica ori alta institutie in limba materna si se declara romani desi habar nu aveau cum au ajuns in Poroscovo si nici unde e Romania.

Satul a fost descoperit abia prin anii ’90 si, tot in acea perioada, se spune ca romanii din Poroscovo au aflat ca, undeva, peste granita, exista un popor care vorbeste o limba asemanatoare cu a lor, ascultand radioul. Altii au aflat ca nu sunt «volohi», ci romani, pe santier.

Numai ca, in «insula romanilor» se traieste si se vorbeste intr-un mod care aminteste de Evul Mediu. Desi cei mai multi «volohi» din Poroscovo traiesc la limita saraciei si au multi copii, nu si-au pierdut nici traditiile si nici obiceiul de a transmite limba din generatie in generatie. Pana la destramarea URSS, cei mai multi plecau cu tot cu copii la munca in Kazakhstan, asa ca nu prea au avut timp nici de scoala si nici sa-si ridice case mari. Multi dintre ei ne-au declarat atunci ca pana la vizita noastra in zona nu stiau nici de comunitatile de romani din dreapta Tisei si nici nu au vazut «romani din Romania» in carne si oase. Tot atunci au avut ocazia sa tina pentru prima data in mana o carte in limba romana.

Povestea lor a devenit celebra si in tara si peste hotare, si Poroscovo a devenit un fel de Meca pentru cercetatori si profesori universitari., La doi ani de la acea expeditie, «volohii» se pot lauda ca au macar o asociatie care sa le reprezinte interesele. Ioan Botos, presedintele Uniunii Regionale din Transcarpatia „Dacia” si deputat in consiliul regional Transcarpatia a infiintat o filiala a «Daciei» la Poroscovo, a carei presedinte este Vasile Gorvat. Mai mult, incet au inceput sa lege relatii de colaborare cu romanii din dreapta Tisei. Gorvat a fost invitat la manifestari

organizate de Dacia iar «volohii» din Poroscovo au inceput sa primeasca sprijin din partea romanilor.

La finele saptamanii trecute, «volohii» au fost vizitati din nou de o delegatie de profesori universitari si cercetatori, in frunte cu Botos : «am inmanat oficial documentele de constituire a filialei Dacia si am dus 100 de pachete pentru copiii din Poroscovo. Din delegatia noastra a facut parte lector universitar doctor Ilie Gherhes si Cornel Faur, tot lector universitar doctor».
La Poroscovo, delegatia romana s-a «intersectat» cu o alta delegatie ajunsa la poalele Carpatilor Padurosi din Austria. Din acest grup facea parte si profesorul universitar Gheorghe Achim, profesori universitari din Ujgorod si un cercetator neamt care vorbea romaneste. Numai ca, opiniile celor doua echipe de cercetatori au devenit contradictorii. Pare-se ca atat delegatia romana, cat si reprezentantii «volohilor» din Poroscovo au fost destul de deranjati de atitudinea lui Achim&Co, care ar fi sugerat ca acestia sunt tigani, si in niciun caz romani.
Practic, romanii izolati de ucrainienii si adevaratii tigani din zona, au ajuns sa fie stigmatizati si de fratii din Romania, cu aceeasi eticheta aruncata de ucrainieni: «tigani romani».
In lipsa de documente, originea acestei comunitati a generat o intreaga disputa, in care toata lumea trage concluzii, unii chiar inainte de a avea argumente sau de a cerceta situatia. Pe de o parte, se sustine ca cei 1600 de «volohi» ar fi romani autentici, care in mod miraculos si-au pastrat limba si traditiile. Pe de alta parte, se sustine un scenariu promovat de presa ucrainiana, cum ca «volohii» ar fi «tigani albi», stigmatizati de celelalte etnii locale. Ilie Gherhes spune insa ca un cercetator obiectiv trebuie sa recunoasca originea romaneasca a acestei comunitati : «Sunt aceleasi locuri pomenite si de documentele medievale. Acuma nu este neaparat nevoie ca vestigiile de romanitate sa se fi pastrat, dar s-a pastrat oricum mediul prielnic unei noi asezari. Deci existau conditii. Apoi, m-a impresionat faptul ca si-au pastrat limba. Eu am fost numai in Poroscovo. Au o limba care nu are tangenta cu graiul maramuresenesc, vorbesc o limba arhaica, dupa parerea mea cu 150 de ani in urma, aproape o latina populara si au un inventar destul de mic al cuvintelor. Dar ei au fost o comunitate foarte restransa. Ei sunt o comunitate separata, izolata. Toata lumea le zice „volohi”. Ucrainenii le zic volohi, tiganii care traiesc intr-un cartier separat le zic volohi. Oficial li se spune „etnie de provenienta romaneasca”. Sunt care le spun si „tigani albi” dar n-au fizionomie nici de tigani albi, nici de tigani negri, nici de slavi, nici de unguri. Dar dupa aprecierile mele, 98% fizionomia lor este curat romaneasca. Problema este ca se incuscresc si ei atat cu tiganii care sunt mai saraci, cat si cu ucrainenii mai saraci. Deci nu exista o restrictie cum exista in satele romanesti, unde nu se casatoreau cu alte etnii. Pentru un cercetator obiectiv, n-ai niciun motiv sa spui ca nu sunt romani”.
Cei care contrazic varianta potrivit careia volohii ar fi romani folosesc ca si argument forte faptul ca volohii nu au obiceiuri, traditii, biserica sau scoala. Insa Gherhes spune ca tocmai acesta este „miracolul” comunitatii din Poroscovo: „Ganditi-va ca fara aceste 4 ingrediente, care sunt definitorii pentru pastrarea unei limbi, au pastrat o limba romana impecabila. Ei n-au avut cum sa-si cultive limba decat in propria casa si intre ei. Oricum, sunt „o enigma si un miracol” in Carpatii Padurosi si totodata vestigii de romanitate. Important este ca ei sunt romanofoni, ei isi zic romani. Ganditi-va ce drama traiesc acesti oameni. Ei au fost egali ucrainenilor pana acum, oricum, superiori tiganilor. Ei sunt romanofoni. Ca sa vina niste oameni de pseudo-stiinta si sa le spuna ca-s tigani. Deci, pana cand ei n-au stiut ca sunt romani, stiau ca-s volohi, le-a fost mai bine. ªi ne ducem noi si le punem eticheta? Asta fara argumente temeinice, fara o cercetare, fara nimic. Eu le-am explicat foarte serios ca nu aveau cum sa-si faca biserica. Ca acum 150 –

200 de ani, cand trebuiau sa-si faca biserica, ei erau aici 15-20 de familii. Ganditi-va ca a venit Uniunea Sovietica dupa Primul Razboi Mondial si tot spatiul acesta n-a mai facut nicio biserica, pentru ca s-a plonjat direct in comunism. Ei, chiar si acum daca ar vrea sa-si faca o biserica nu pot pentru ca n-au putere materiala. Nu pot sa-si faca o scoala. Plus ca nu au nici motivatie, ca nu exista un sentiment religios, atata vreme cat ei nu au putere materiala. E cu atat mai important ca si-au pastrat limba neavand aceste institutii de baza. Ei tin cu Romania, si in loc sa-i apreciem si sa-i admiram, venim noi si le punem etichete. ªi daca ar fi tigani m-as intreba cum de au uitat limba intr-o noapte sau intr-o generatie? Au invatat instantaneu o alta limba latina?”.

Pare-se ca Ministerul Culturii ar dori sa rezolve „disputa” pe originea romanilor printr-un proiect de cercetare. Cu o cercetare temeinica, practic romanii din Poroscovo ar scapa de „etichetele” calomnioase puse de ucrainieni, dar si de concluziile pripite ale unor cercetatori romani, de genul lui Achim. Vom reveni.

Nu apar in acte!

Profesorul Vasile Marina, de la Universitatea din Ujgorod, spune ca nu exista documente care sa vorbeasca despre originea acestei comunitati si ca, din cauza ca nu stiu carte, nu s-au putut declara romani nici la recensaminte. „Grupul etnografic ce a fost de la Muzeul Satu Mare a intocmit un material dupa cateva expeditii cu antropologi, etnologi etc. Cei de la Satu Mare au insistat asupra aspectelor care dovedesc ca sunt romani. Din punct de vedere istoric nu exista documente. Ei nu sunt pomeniti ca romani, ci sunt pomeniti ca ucraineni. Nici in recensaminte nu figureaza ca grupuri separate. Este adevarat ca nu stiu carte, ca mai mult sunt cu munca”.

„Migratia” romanilor

„Inainte, Maramuresul era pana la Hust, iar ei sunt putin dincolo de limita cu Maramuresul. Intr-un sat, niste batrani stiu ca ei provin din Biserica Alba. Dar au fost foarte multe perioade in istorie cand oamenii au trebuit sa plece. De exemplu la 1402, scriu documentele de arhiva ca: au venit acei moldoveni si i-au trecut prin spada pe toti locuitorii dintr-un sat din zona Apsa. Doar 14 au ramas care au fost in camp cu animalele la pascut. Deci au fost perioade in care s-au mutat comunitati intregi. Acei moldoveni erau neamurile lui Bogdan care au vrut sa-i pedepseasca pe cei care le-au luat pamanturile. De aceea, privita in contextul istoric, e foarte interesanta povestea”. Ilie Gherhes

Ioana LUCACEL

Sursa: Gazeta de Maramures